

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining past o'zlashtirish muammosining asoslari

pedagogik

Andijon davlat pedagogika instituti
o'qituvchisi: **Jumabaeva Kamola Abdurasul qizi**

Hozirgi kunda bolalik davrida shakllanadigan o'rganish qobiliyati eng katta ahamiyatga ega. Ushbu ko'nikmaning muhim ko'rsatkichi - bu ma'lum miqdordagi bolalar uchun minimal darajaga yetmaydigan maktab ko'rsatkichlari. Nazariya va amaliyot shuni ko'rsatadiki, past o'zlashtirish murakkab o'ziga xoslik va kelib chiqishga ega bo'lgan ko'p qirrali hodisadir.

O'zlashtirishi past maktab o'quvchilarini o'qitish masalalari zamonaviy pedagogikaning diqqat markazida. Psixologik-pedagogik tadqiqotlarda ortta qoluvchi o'quvchilarni o'qitish muammosining turli jihatlari ko'rib chiqiladi: past o'zlashtirish turlarini sabablarini izlash, ortta qoluvchi o'quvchilarning turlari va xususiyatlarini aniqlash.

Maktabdagi muvaffaqiyatsizlik muammosi oddiy emas va juda muhim hisoblanadi. Bu muammolarni uzoq vaqt davomida turli usullar bilan hal qilishga harakat qilishmoqda. Pedagogika tarixida yangi o'quv yilida dasturni to'liq o'zlashtirguncha qaytadan o'tkazish usuli mavjud edi. Ayni paytda bunday bolalar uchun ixtisoslashtirilgan maktablar tuzilgan. Ammo ularning samaradorligi har doim ham yuqori emas. Bolani bunday maktab yoki sinfga joylashtirish haqiqati uni shikastlaydi, uni pastroq toifaga qo'yadi. Shu sababli, oddiy sinf sharoitida bunday bolalar bilan tuzatuvchi faoliyat darajasini oshirish usullarini topish kerak.

O'quv faoliyatida past o'zlashtirish muammosi mahalliy va xorijiy adabiyotlarda keng yoritilgan. O'tmishning ilg'or o'qituvchilari (J. A. Komenskiy, J. Lokk, J.-J. Russo, I. G. Pestalotsiy, A. Disterveg va boshqalar) bola tabiatini o'rganishga, bolalarni o'qitish va tarbiyalashga individual yondashishga katta e'tibor berganlar.

K. D. Ushinskiyning taniqli didaktik tamoyillaridan biri o'quvchini har tomonlama o'rganishni belgilaydi, bu o'quv faoliyatida ortta qolish muammosini hal qilish yo'lidagi birinchi qadamdir. K. D. Ushinskiy ortta qolayotgan o'quvchilarni qanday o'rganishni o'rgatishni maslahat berdi, bunda tegishli ko'nikmalarning yo'qligini past rivojlanishning

muhim sababi deb hisobladi. Ta'limdagi kamchiliklar sabablarini ochib, bu sabablarga qarshi harakat qilish buyuk ustozning tavsiyalaridandir. **K. D. Ushinskiy, N. A. Korf va V. I. Vodovozovning** hamkorlari haqiqatan ham yomon o'qishning mumkin bo'lgan sabablarini aniqlashga ishora qildilar; **L. N. Tolstoy**ni yaxshi o'qish uchun shart-sharoitlarni ishlab chiqishi yo'naltirildi. Bu shartlarga, xususan, o'rganish istagi, o'rganilayotgan materialning yangiligi va qulayligi, chalg'ituvchi begona stimullarning yo'qligi va bolaning ta'limdagi muvaffaqiyat hissi kiradi. O'zlashtirishi past maktab o'quvchilarini o'qitish masalalari zamonaviy pedagogikaning diqqat markazida.

Ortta qolgan o'quvchilarga ko'rsatiladigan yordam turlicha va shaxsan yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Ushbu tamoyildan farqli o'laroq, ta'lim muassasalari ko'pincha qobiliyatsizlikni ko'rsatadilar: yordamga muhtoj bo'lgan mutlaqo barcha o'quvchilarni bitta toifaga jamlab bu talabalarning shaxsiy muammolarini hisobga olmagan holda ular bilan ishlash boshlanadi. Muammolar boshqa xarakterga ega bo'lsa-da - kimdir maktab o'quv dasturining ma'lum bir fanini o'zlashtirmaslik muammosiga duch kelsa, kimdir o'quv jarayoniga qiziqish bildirmaydi yoki giperaktivlik.

Past o'zlashtirishni bartaraf etishning eng muhim vositasi individual yondashuv bo'lib qolmoqda. Ammo o'quv guruhlarini ko'p to'ldirish oqibatida uni amalga oshirish juda qiyin. Shuning uchun ham eng samarali usul bu sinfda jamoaviy, saralangan va individual ishlarning kombinatsiyasi hisoblanadi.

Maktab o'quvchilarining yomon rivojlanishi tabiiy ravishda ularning shaxsiy xususiyatlari va bunday maktab o'quvchilarining shaxsiyati shakllanishi va rivojlanishi sodir bo'lgan turmush va turmush sharoitlari bilan bog'liq. Pedagogika maktabda bolalarni tarbiyalash va o'qitishni ana shu shartlarning muhimi deb biladi. Bu muammo keng ko'lamli ijtimoiy muammolar va ijtimoiy vazifalarni o'rganishni o'z ichiga oladi va shaxs va shaxsning shaxsiyati bilan bog'liq barcha ijtimoiy-psixologik jihatlarni ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi.

Ammo adabiyotda yetishmovchilikning mohiyatini ochib berish vazifasi qo'yilmagan, ko'plab asarlarda uni hal qilish yo'llarini aniqlash mumkin. Ushbu yondashuvlardan biri muvaffaqiyatga erishmaslikka olib keladigan sharoitlarni tahlil qilishdir.

Biroq, ushbu yondashuvga muvofiq olib borilgan tadqiqotlarni zarur deb hisoblash mumkin emas, ular hodisaning tashqi aloqalarini aniqlashga qaratilgan va uning ichki tuzilishini soyada qoldiradi.

Qobiliyatsiz o'quvchilarning turlarini aniqlashni o'zlashtirishning mohiyatiga kirib borish usuli sifatida ko'rish mumkin. Xarakterli belgilariga ko'ra alohida xossalar va guruhlar mavjud bo'lib, ular amaliy malaka tavsiflarida ham ko'rinadi; butun ketma-ketlik past o'zlashtiruvchi maktab o'quvchilari tipologiyasining ilmiy asoslanishiga tajovuzdir. Ko'pgina mualliflar tipologiyani maktab o'quvchilarining muvaffaqiyatsizligi uchun o'rgangan sabablarga asoslaydilar.

Boshqa masofaviy tasvir patologik deb ataladi - bular sezuvchan, ko'pincha o'quvchini o'qitishda muammolarga duchor bo'lib, atrofdagilarning o'ziga xos munosabatiga mos keladi. Ular ish boshlashdan oldin "men qila olmayman" deyishadi, atrofdagilarning daldasiga muhtoj, muammo va qiyinchiliklarga zo'rg'a dosh bera oladilar. Berilgan holatda ta'kidlangan xususiyatlar pedagogik xususiyatga qaraganda ko'proq psixologikdir.

Muvaffaqiyatsizlikni hissiy tipologiyasini N.I. Murachkovskiy: bu holatda o'quvchi shaxsining muhimroq tomonlari munosabatlari asos qilib olinadi. Ushbu ishning ahamiyati shundan iboratki, tadqiqot jarayonida yaratuvchi barcha guruhlar uchun umumiy xususiyatlarni topdi. Ular o'quvchining shaxsiy psixologik jarayonlarini (diqqat, xotira) boshqara olmasliklari, intellektual ishning shakllangan optimal usullarining yo'qligi, o'quv vazifalarini bajarishda o'ylashni istamasliklari, rasmiy o'z-o'zini tashkil etishning zaifligi bilan tavsiflanadi.

Maktabdagi muvaffaqiyatsizlik muammosi ko'p qirrali bo'lib, uni o'rganish turli xil yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Ushbu yondashuvlardan biri muvaffaqiyatga erishmaslikka olib keladigan sharoitlarni tahlil qilishdir. Shunday qilib, M.A. Danilov zaif taraqqiyotni o'quv jarayonining harakatlantiruvchi kuchlarining qarama-qarshiliklari bilan bog'laydi. Ushbu pozitsiyaga ko'ra, o'quvchilarning qobiliyatlari va ulardan talab qilinadigan narsalarning qarama-qarshi birligi buzilgan hollarda, o'zlashtirishning pastligi yuzaga keladi. Shunga o'xshash fikrlarni V. Okon ham bildiradi

Foydalanilgan adabiyotlar:

5. Grechannaya M.A., Sergeyeva B.V., Boshlang'ich sinf o'quvchilarning past o'zlashtirish muammosining nazariy asoslari, Ilmiy sharh. Pedagogika fanlari. -2017.-6-son(2-qism) -S.209-217
6. Grechannaya M.A., Sergeyeva B.V., Boshlang'ich sinf o'quvchilarning past o'zlashtirish muammosining nazariy asoslari, Ilmiy sharh. Pedagogika fanlari. -2017.-6-son(2-qism) -S.209-217; URL: <https://science-pedagogy.ru/ru/article/view?id=1717>(24.03.2023)
7. Vavilov Yuriy Pavlovich Maktab o'quvchilarining ta'lim qobiliyatsizligi muammolari // Yaroslavl pedagogika byulleteni. 2016. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-uchebnoy-neuspevaemosti-shkolnik> Vavilov Yuriy Pavlovich Maktab o'quvchilarining ta'lim qobiliyatsizligi muammolari // Yaroslavl pedagogika byulleteni. 2016. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-uchebnoy-neuspevaemosti-shkolnik>
8. Murachkovskiy, N.I. Maktabdagi muvaffaqiyatsizlikni qanday oldini olish mumkin [Matn] / N.I. Murachkovskiy. - M.: Narodnaya asveta, 1977. - 80 b.
9. Danilov, M. A. Sovet maktabida ta'lim jarayoni [Matn] / M. A. Danilov, ed. G. F. Morozova. – M.: Uchpedgiz, 1960. – 299 b.